

Broedvogels van een aantal objecten in de Velperwaarden in 2013

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2013/45

Broedvogels van een aantal objecten in de Velperwaarden in 2013

Olaf Klaassen

Sovon-rapport 2013/45
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
Natuurmonumenten

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten, in het kader van LIFE Floodplain development / Velperwaarden / 11NAT/NL771

Illustratie omslag: Olaf Klaassen en Harvey van Diek (Zomertaling)

Wijze van citeren: Klaassen O. 2013. Broedvogels van een aantal objecten in de Velperwaarden in 2013. Sovon-rapport 2013/45. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	7
3. Werkwijze	9
3.2. Werkwijze	9
3.3. Interpretatie en verwerking van gegevens	9
3.4. Weersomstandigheden	9
4. Resultaten	11
4.1. Soorten en aantallen	11
4.2. Bespreking per soort	11
5. Conclusies	13
Literatuur	14
Bijlagen	
Bijlage I: Verspreidingskaarten per soort in delen van de Velperwaarden (42 ha) in 2013	

Samenvatting

In het kader van een natuurontwikkelingsproject, het Life Floodplain Development project, is door Sovon Vogelonderzoek Nederland een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in drie objecten van de Velperwaarden (42 ha) op basis van de BMP-methode (van Dijk & Boele 2011). De inventarisatie werd uitgevoerd in opdracht van Natuurmonumenten en had ten doel alle voorkomende broedvogelsoorten in kaart te brengen met nadruk op de soorten met een vaste rust- en verblijfplaats (in het kader van de Flora- en Faunawet) en de soorten relevant voor de Natuurbeschermingswet. De gemiddelde inventarisatietijd bedroeg 21 minuten per hectare. Er zijn 52

soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 273 territoria. Van de soorten komen er 8 voor op de Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde vogelsoorten in Nederland. Van de lijst met jaarrond beschermde soorten zijn twee soorten aangetroffen, Ooievaar en Huismus, allebei met 1 territorium. Van de vijf soorten waarvoor de Uiterwaarden IJssel bijzondere bescherming geniet binnen Natura 2000 (Aalscholver, IJsvogel, Kwartelkoning, Porseleinhoen, Zwarte Stern) zijn geen broedparen aangetroffen. Op grond van de verspreiding van de soorten met een bijzondere status is het object met de plassen langs de Broekdijk veruit het meest waardevol.

1. Inleiding

In het kader van een natuurontwikkelingsproject, het LIFE Floodplain Development project, is aan Sovon Vogelonderzoek Nederland gevraagd om een broedvogelinventarisatie uit te voeren in delen van de Velperwaarden (Gld) op basis van de BMP-methode (van Dijk & Boele 2011). De inventarisatie werd uitgevoerd in opdracht van Natuurmonumenten en had ten doel alle voorkomende broedvogelsoorten in kaart te brengen met nadruk op de soor-

ten met een vaste rust- en verblijfplaats (in het kader van de Flora- en Faunawet) en de soorten relevant voor de Natuurbeschermingswet. Het basismateriaal van de inventarisatie is opgeslagen op het Sovonbureau te Nijmegen. Digitale bestanden van de waarnemingen zijn terug te vinden in de databanken van Sovon en Natuurmonumenten. Adinda Crans en André ten Hoedt begeleiden het project namens Natuurmonumenten.

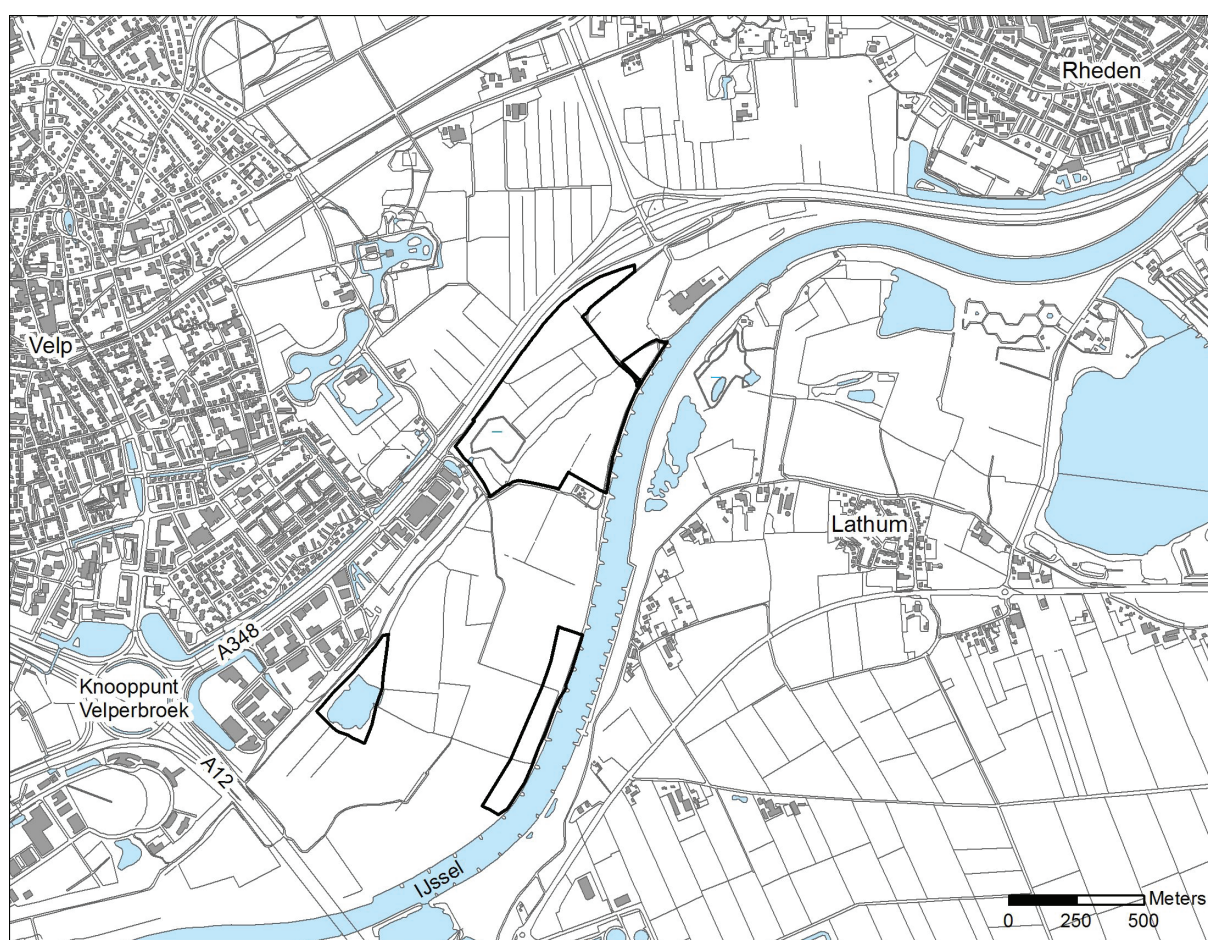

2. Gebiedsbeschrijving

De Velperwaarden liggen in de uiterwaarden van de IJssel ter hoogte van Velp in de provincie Gelderland. Het gebied bestaat uit stroomdalgrasland, akkerland (mais), meidoornhagen, wilgenbos en enkele plassen. Het gebied wordt in het noordoostelijk deel doorsneden door de beek de Hank. Binnendijs ligt

bedrijventerrein de Beemd. Binnen het kader van het Life Floodplain Development project was informatie gewenst van een beperkt aantal gedeeltes van de uiterwaard. Het gaat om drie verspreid liggende objecten, samen 42 hectare groot (figuur 1).

Figuur 1. Ligging van de onderzochte gebieden (42 ha).

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

Het doel van de inventarisatie is het verzamelen van informatie over de verspreiding, aantallen en soortensamenstelling van de broedvogel populatie in de onderzochte terreinen. De nadruk ligt hierbij op de soorten met een vaste rust- en verblijfplaats (in het kader van de Flora- en Faunawet) en de soorten relevant voor de Natuurbeschermingswet.

3.2. Werkwijze

Gewerkt werd op basis van de BMP karteringsmethode, beschreven in onder meer van Dijk & Boele (2011), te downloaden via de Sovon-website. Het veldwerk werd te voet uitgevoerd in de periode tussen 19 april en 21 juni 2013 en bestond zes integrale ochtendbezoeken, aangevuld met twee nachtrondes in juni speciaal voor Kwartelkoning. Alle broedvogelsoorten zijn geteld. Hoewel vooral werd gewerkt aan de hand van territorium-indicatief gedrag, werd indien mogelijk de nestplaats vastgesteld (zonder daarbij noodzakelijkerwijs het nest op te zoeken of vogels te verstoren). Dit betekent dat de 'territoriumstip' z dicht mogelijk bij de zekere of waarschijnlijke broedplaats is gezet. Waarnemingen net buiten de gebiedsgrenzen (< 100 m.) zijn ook ingetekend en meegenomen in de interpretatie.

In totaal werden 880 minuten (14 uur en 40 minuten) besteed aan het veldwerk. Uitgaande van 42 ha komt dit gemiddeld neer op bijna 21 min/ha (zie tabel 1).

3.3. Interpretatie en verwerking van gegevens

Alle veldwaarnemingen werden ingetekend op een kaart en daarna digitaal overgezet op verzamelkaar-

ten per soort. De waarnemingen werden geclusterd tot territoria waarbij de criteria in van Dijk & Boele (2011) zijn aangehouden. Dit gebeurde door gebruik te maken van het autoclusterprogramma van Sovon. Zowel de territoriumstippen als de veldwaarnemingen die daarvoor gebruikt werden zijn digitaal beschikbaar.

3.4. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperatuur zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt, zeker bij vogels, ook af bij hoge temperaturen.

Het voorjaar van 2013 was zeer koud, gemiddeld over het land droog en aan de sombere kant, en het was de koudste lente in ruim 40 jaar. Voor vrijwel alle vogelsoorten betekende het koude voorjaar - en het daarmee samenhangende trage tempo waarin de natuur ontloek -, dat vogels gemiddeld later met de eileg startten, en minder uitbundig territoriaal waren. Zangvogels hadden hierdoor een iets lagere trefkans dan gemiddeld. Een voordeel was dat de late start van deze inventarisatie (19 april) weinig nadelige consequenties heeft gehad.

Hieronder volgt een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2013 aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI.

Maart

In een groot deel van maart werd met een ooststrooming koude, droge lucht aangevoerd uit Rusland. Op sommige dagen was het extreem koud met temperaturen die vijf tot tien graden beneden het langjarige gemiddelde lagen. Op 13 maart kwam het op veel plaatsen in ons land nog tot strenge vorst (minimumtemperatuur tussen -10,0 en -15,0 °C).

Tabel 1. Bezoekdata en -tijden in de Velperwaarden in 2013

Datum	19-apr	29-apr	6-mei	21-mei	28-mei	31-mei	11-jun	21-jun
Ronde	1	2	3	4	5		6	
starttijd	6:30	6:30	5:30	5:35	5:55	22:45	4:20	22:50
eindtijd	9:00	8:55	8:10	7:50	7:00	23:45	6:25	23:30
totaal (min.)	150	145	160	135	65	60	125	40

April

Het koude weer dat zo kenmerkend was geweest voor maart zette zich in het eerste deel van april voort. De lente diende zich eindelijk pas aan rond het midden van de maand. Op de 14e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag'). Op 25 april werd in het zuidoosten van het land lokaal de eerste zomerse dag (maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger) van het seizoen geregistreerd.

Mei

Ook mei was een koele maand met een gemiddelde temperatuur van 11,5 °C tegen een langjarig gemiddelde van 13,1 °C. Alleen aan het begin van de maand was het volop lente met veel zon en hoge temperaturen. De rest van de maand was het op de meeste dagen opnieuw zeer koel voor de tijd van het jaar.

Juni

Juni had een gemiddelde temperatuur van 15,3 °C tegen 15,6 °C normaal. Daarmee was juni de zesde maand op rij met een gemiddelde temperatuur lager dan het langjarig gemiddelde en dat was sinds 1985 niet meer gebeurd.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

In totaal werden 52 soorten broedvogels vastgesteld, met in totaal 273 territoria (tabel 2). Dat is inclusief de territoria net buiten de gebiedsgrenzen. Van de soorten komen er 8 voor op de Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde vogelsoorten in Nederland (van Beusekom et al. 2005): Zomertaling, Slobeend, Grutto, Tureluur, Visdief, Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart en Huismus. Van de soortenlijst van jaarrond beschermde soorten binnen de Flora- en Faunawet (lijst Dienst Regelingen) zijn 2 soorten aangetroffen: Ooievaar en Huismus. Van de vijf soorten waarvoor de Uiterwaarden IJssel bijzondere bescherming geniet binnen Natura 2000 (Aalscholver, IJsvogel, Kwartelkoning, Porseleinhoen, Zwarte Stern) zijn geen broedparen aangetroffen en/of territoriale waarnemingen van gedaan. Een selectie van soorten

wordt besproken onder 4.2. Van alle broedvogels in 2013 is per soort een verspreidingskaart opgenomen in bijlage 1.

4.2. Bespreking per soort

In deze paragraaf wordt bij een selectie van soorten een nadere toelichting gegeven. Deze toelichting op broedbiologie en biotoopkeuze spitst zich toe op soorten met een bijzondere beschermingsstatus: Natura 2000, Rode Lijst en Flora- en Faunawet (vaste rust- en verblijfplaats).

OIEVAAR (1): nestpaal staat ruim buiten de gebiedsgrenzen. Nest is al meer dan 15 jaar in gebruik. Foeragerende vogels werden gezien op grasland in directe omgeving van de nestpaal, maar foerageerge-

Tabel 1. Soorten en aantallen in de Velperwaarden (42 ha) in 2013

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Ooievaar	1	Heggenmus	8
Grauwe Gans	2	Gekraagde Roodstaart	2
Nijlgans	1	Roodborsttapuit	1
Bergeend	4	Merel	11
Krakeend	14	Zanglijster	4
Wilde Eend	10	Bosrietzanger	13
Zomertaling*	1	Braamsluiper	5
Slobeend*	3	Grasmus	11
Kuifeend	2	Tuinfluitter	7
Buizerd	1	Zwartkop	9
Fazant	3	Tjiftjaf	10
Waterhoen	1	Fitis	5
Meerkoet	10	Staartmees	1
Scholekster	2	Pimpelmees	3
Kleine Plevier	1	Koolmees	3
Kievit	6	Boomkruiper	2
Grutto*	1	Gaai	1
Tureluur*	4	Ekster	2
Visdief*	1	Zwarte Kraai	5
Holenduif	2	Spreeuw	6
Houtduif	3	Huisumus*	1
Grote Bonte Specht	1	Vink	8
Veldleeuwerik*	1	Groenling	1
Gele Kwikstaart*	2	Putter	7
Witte Kwikstaart	1	Appelvink	1
Winterkoning	6	Rietgors	2

bied is vermoedelijk ruimer.

ZOMERTALING (1): broedpaar in ondiepe plas langs Broekdijk.

SLOBEEND (3): broedparen in ondiepe plas langs Broekdijk.

BUIZERD (1): nestboom wilg, succesvol. Nest vermoedelijk al jaren in gebruik.

STELTKLUUT (0): Spectaculaire waarneming van een baltsend en veelvuldig parend paartje Steltkluten op 21 mei 2013 in het ondiepe plasje langs de Broekdijk. In Nederland een zeer zeldzame broedvogel met jaarlijks 0-15 broedpogingen. Op basis van waarnemingen van derden (bron: waarneming.nl) verbleef dit paartje van 20 t/m 22 mei 2013 in het gebied. Een langer verblijf was noodzakelijk geweest om als territorium gehonoreerd te worden. De vogels foerageerden intensief in het ondiepe plasje.

GRUTTO (1): territorium aan de rand van de plasjes langs de Broekdijk op basis van waarnemingen van paar in broedbiotoop. Geen broedverdacht gedrag waargenomen.

TURELUUR (4): baltsende paartje aan de rand van de plasjes langs de Broekdijk, vermoedelijk daadwerkelijk in het gebied gebroed.

VISDIEF (1): territorium aan de rand van het diepe plasje langs de Broekdijk op basis van waarnemingen van paar in broedbiotoop. Geen broedverdacht gedrag waargenomen.

VELDLEEUWERIK (1): territorium ruim buiten de gebiedsgrenzen.

GELE KWIKSTAART (2): territoria ruim buiten de gebiedsgrenzen.

ROODBORSTTAPUIT (1): Succesvol broedgeval in/langs greppel. Soort tot voor kort schaars in het agrarisch gebied, maar afgelopen tien jaar in aantal toenemend en elders langs de IJssel ook reeds broedend (b.v. ter hoogte van Rheden, pers. med J. Schoppers).

HUISMUS (1): territorium in wilg langs plasje Broekdijk op basis van waarnemingen van paar in broedbiotoop. Geen broedverdacht gedrag waargenomen.

5. Conclusies

Van de soorten met het strengste beschermingsregime (Natuurbeschermingswet) zijn geen broedparen aangetroffen en/of territoriale waarnemingen gedaan. Het gaat bij het Natura 2000-gebied Uiterwaarden IJssel om vijf broedvogelsoorten: Aalscholver, IJsvogel, Kwartelkoning, Porseleinhoen en Zwarte Stern. Van deze soorten waren IJsvogel en Kwartelkoning als broedvogel te verwachten omdat ze de afgelopen decennia wel eens uit het gebied zijn gemeld (bron: Sovon database). Het ontbreken van beide soorten is in lijn met de landelijke ontwikkelingen. Kwartelkoning deed het zeer matig in het gehele rivierengebied in 2013 en de stand van de IJsvogel is gedecimeerd vanwege een aantal opeenvolgende koude winters. Van de lijst met jaarrond beschermde soorten zijn twee soorten aangetroffen, Ooievaar en Huismus, allebei met 1 territorium.

Als naar de verspreiding wordt gekeken van de aangetroffen Rode Lijst soorten en jaarrond beschermde soorten, valt op dat ze geconcentreerd voorkomen in en rond de plasjes langs de Broekdijk. Het belang van deze plasjes, met name de ondiepe plas, wordt nog eens onderstreept door de aanwezigheid van het paartje zeldzame Steltkluten, weliswaar kortstondig aanwezig, maar intensief foeragerend en met frequent broedindicatief gedrag.

Het object langs de rivier is relatief soortenarm, maar de ruigte rond de kribben herbergden redelijke aantallen ruigtevogels (Bosrietzanger, Grasmus, Braamsluiper).

Het object met wilgenbos in het noordoostelijk deel van de Velperwaarden herbergt soorten en aantallen conform verwachting. Buizerd (in kader van Flora- en Faunawet), Roodborsttapuit, Gekraagde Roodstaart zijn hier de opvallendste soorten.

Literatuur

VAN BEUSEKOM R. HUIGEN P. HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

